

**EUROOPA LIIDU
NÕUKOGU**

**Brüssel, 4. detsember 2003 (13.04)
(OR. en)**

15634/03

**COHOM 47
PESC 762
CIVCOM 201
COSDP 731**

TEATIS

Saatja:	Poliitika- ja julgeolekukomitee
Saaja:	COREPER/nõukogu
Teema:	ELi suunised laste ja relvastatud konfliktide kohta

1. At its meeting on 4 December, the Political and Security Committee (PSC) agreed on the text of "EU Guidelines on Children and Armed Conflict", prepared by the Council Working Party on Human Rights (COHOM). PSC also took note of the advice on these guidelines prepared by the Committee on Civilian aspects of Crisis Management (CIVCOM) and the Military Committee (EUMC).
2. Coreper is invited to:
 - examine the EU Guidelines on Children and Armed Conflict as set out in Annex at its meeting on 4 December 2003,
 - recommend that the Council approves these Guidelines as an A-item at its meeting on 8/9 December 2003.

ELI SUUNISED LASTE JA RELVASTATUD KONFLIKTI KOHTA

I. LAPSED JA RELVASTATUD KONFLIKT

1. Ainuüksi viimasel aastakümnel on relvastatud konfliktid hinnanguliselt nõudnud rohkem kui kahe miljoni lapse elu ja füüsiliselt sandistanud veel kuus miljonit last. Konflikt jätab lapsed ilma vanematest, hooldajatest, peamistest sotsiaalteenustest, tervishoiust ja haridusest. Maailmas on umbes kakskümmend miljonit ümberasustatud või pagulasest last ning palju selliseid lapsi, keda hoitakse pantvangis, kes on röövitud või inimkaubanduse ohvrid. Sündide registreerimise ja alaealiste asjades õigusemõistmise süsteemid varisevad kokku. Pidevalt osaleb konfliktides hinnanguliselt vähemalt 300 000 lapssõdurit.
2. Lastel on konfliktijärgsel perioodil sellised lühi- ja pikaajalised erivajadused nagu pereliikmete otsimine, kodu taastamine ja sotsiaalne taasintegreerimine, osalemine psühhosotsiaalse rehabilitatsiooni programmides, desarmeerimis-, demobiliseerimis- ja taasintegreerimisprogrammides, ning samuti on neil erivajadused üleminekuperioodi õigusemõistmise raames.
3. Kuigi seda keelavad nii rahvusvaheline humanitaarõigus kui ka Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut, jäävad lastevastaste kuritegude sooritajad paljudel juhtudel endiselt karistamata.
4. Lapse õiguste konventsiooni on ratifitseerinud peaaegu kõik maailma riigid, kuid kaugeltki mitte kõik neist ei kohalda seda. Eriti just relvastatud konfliktide korral on laste kannatused ebaproportsionaalselt suured, mitmekesised ja pikaajalise järelmõjuga. Relvastatud konfliktide mõju tulevastele põlvkondadele võib külvata seemne konfliktide jätkumiseks või taastekkeks. Nimetatud probleemi lahendamisele on suunatud lapse õiguste konventsiooni fakultatiivne protokoll laste kaasamise kohta relvastatud konfliktidesse.

II. EESMÄRK

5. Lapse õiguste edendamine ja kaitsmine on üks ELi inimõiguste poliitika prioriteetidest. Euroopa Liidu (EL) arvates on relvastatud konflikti kaasatud laste küsimuse käsitlemine äärmiselt oluline nii seepärast, et lapsed määravad tuleviku, kui ka seepärast, et neil on lapse õiguste konventsioonis, selle fakultatiivsetes protokollides ning muudes rahvusvahelistes ja regionaalsetes inimõigusi käsitlevates kokkulepetes sätestatud õigused. Oma selle valdkonna meetmeid nii Euroopa Liidu siseselt kui suhetes kolmandate osapooltega rohkem esile tõstes püüab EL antud küsimust ulatuslikumalt teadvustada.
6. EL kohustub tõhusalt ja terviklikult käsitlema relvastatud konflikti lühiajalist, keskmise kestusega ja pikaajalist mõju lastele, kasutades selleks erinevaid enda käsutuses olevaid vahendeid ning tuginedes varasematele ja praegustele meetmetele (ülevaade ELi meetmetest I lisas). ELi eesmärk on mõjutada kolmandaid riike ja valitsusväliseid organisatsioone rakendama rahvusvahelisi inimõiguste norme ja standardeid, humanitaarõigust ning regionaalseid ja rahvusvahelisi inimõigustealaseid kokkuleppeid (loetletud II lisas) ning võtma tõhusaid meetmeid kaitsmaks lapsi relvastatud konfliktide tagajärgede eest, lõpetamaks laste kasutamine sõjaväes ja relvastatud rühmitustes ning tegemaks lõpu karistamatusele.

III. PÕHIMÕTTED

7. Euroopa Liit rajaneb vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise ning õigusriigi põhimõtetel. Need põhimõtted on ühised kõigile liikmesriikidele. Inimõiguste austamine on üks põhieesmärke ELi ühises välis- ja julgeolekupoliitikas (ÜVJP), mille hulka kuulub ka Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika. Inimõiguste austamine on samuti osa ühenduse poliitikatest, mis käsitlevad kaubandus- ja arengukoostööd ning humanitaarabi.
8. Laste õiguste edendamine ja kaitsmine on ELi ja liikmesriikide jaoks prioriteetne küsimus. Oma töös relvastatud konfliktidest mõjutatud laste kaitstuse tagamiseks juhendub EL asjakohastest rahvusvahelistest ja piirkondlikest inimõiguste ning humanitaarõiguse normidest ja standarditest, muu hulgas ka II lisas sisalduvaist.

9. EL toetab nende töös asjaomaseid institutsioone, eelkõige ÜRO peasekretäri, peasekretäri eriesindajat laste ja relvastatud konfliktide küsimuses, ÜRO Lastefondi (UNICEF), ÜRO Naiste Arengufondi, ÜRO inimõiguste ülemkomissari, ÜRO pagulaste ülemkomissari, ÜRO arenguprogrammi, lapse õiguste komiteed, inimõiguste komiteed, Euroopa Nõukogu, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni / Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Bürood ning samuti ÜRO erimehhanisme ja teisi selliseid asjaomaseid institutsioone nagu Rahvusvaheline Punase Risti Komitee, inimeste turvalisuse võrgustik ja kodanikuühiskonna organisatsioonid. EL võtab ennetavaid meetmeid ning teeb nimetatud institutsioonidega koostööd, et kindlustada olemasolevate rahvusvaheliste lapse õigusi tagavate kaitsemeetmete tugevdamine ja tõhus rakendamine.

IV. SUUNISED

Olukorrad, mis nõuavad Euroopa Liidu tegutsemist, määratakse kindlaks regulaarse seire, aruandluse ja hindamise alusel. Kui tegemist on ELi juhitud kriisiohjamisoperatsioonidega, tehakse otsus iga juhtumi puhul eraldi, arvestades seejuures mandaadi olemasolu konkreetseks tegevuseks ning ELi käsutuses olevaid vahendeid ja võimekusi.

A. Seire ja aruandlus

10. Oma perioodilistes aruannetes esitavad ELi missioonide juhid, tsiviiloperatsioonide juhid, ELi sõjaväelised ülemad (käsuliini pidi) ning ELi eriesindajad vajaduse korral analüüsi konflikti või ähvardava konflikti mõjudest lastele. Need aruanded peaksid käsitlema eelkõige laste suhtes toimepandud õigusrikkumisi ja laste kuritarvitamist, sõjaväkke ja relvastatud rühmitustesse värbamist ning seal rakendamist, laste tapmist ja sandistamist, koolide ja haiglate vastu suunatud rünnakuid, humanitaarabi blokeerimist, seksuaalset ja soolist vägivalda laste kallal, laste röövimist ning asjaomaste isikute poolt nende probleemidega võitlemiseks võetud meetmeid. Vajaduse korral annavad nad oma tavalistes aruannetes perioodiliselt hinnangu ELi meetmete mõjule ja tagajärgedele konfliktiolukordades olevatele lastele. Veel üheks oluliseks teabeallikaks võivad pädevate töörühmade jaoks olla ELi kriisiohjamisoperatsioonidel omandatud kogemused, eeldusel, et vastav teave ei ole salastatud.

11. Komisjon juhib nõukogu ja liikmesriikide tähelepanu kõnealust valdkonda puudutavale aruandlusele ning esitab vajaduse korral täiendavat teavet ühenduse rahastatud projektide kohta, mis on suunatud relvastatud konfliktidesse kaasatud lastele ja nende konfliktijärgsele rehabilitatsioonile. Liikmesriigid täiendavad seda ülevaadet teabega antud valdkonna kahepoolsete projektide kohta.

B. Hindamine ja tegevusettepanekud

12. Tihedas koostöös teiste asjaomaste tööühmadega ning tuginedes eelmainitud aruannetele ja muule asjakohasele teabele, nagu aruanded ja soovitusel, mille esitajaks on ÜRO peasekretär (sealhulgas ka loetelu relvastatud konflikti osapooltest, kes värbavad või kasutavad lapsi, mis on lisatud ÜRO Julgeolekunõukogu aastaaruandele laste ja relvastatud konflikti kohta), peasekretäri eriesindaja laste ja relvastatud konfliktide küsimuses, ÜRO Lastefond, ÜRO erimehhanismid ja inimõigustealaste lepingute alusel loodud organid, samuti valitsusvälised organisatsioonid, määrab nõukogu inimõiguste tööühm (COHOM) regulaarselt kindlaks olukorrad, mis nõuavad ELilt tegutsemist, eelkõige kohest tähelepanu nõudvad ärevusttekitavad olukorrad, ning esitab vajalikule tasandile (poliitika- ja julgeolekukomitee / Coreper / nõukogu) soovitusel selliseks tegutsemiseks.

C. ELi tegevusvahendid suhetes kolmandate riikidega

ELi käsutuses on mitmeid tegevusvahendeid. Relvastatud konfliktidest mõjutatud lastele suunatud ELi meetmete kindlustamiseks, tugevdamiseks ja edendamiseks toetub EL juba olemasolevatele algatustele (vt I lisa). Lisaks sellele on ELi käsutuses muu hulgas järgmised vahendid:

13. Poliitiline dialoog: Vajaduse korral hõlmab ELi ja kolmandate riikide ning piirkondlike organisatsioonide vahelise poliitilise dialoogi inimõiguste komponent kõiki lapse õiguste ja heaolu aspekte nii konfliktieelses, -aegses kui -järgses olukorras.

14. Demaršid: EL teeb demarše ja avaldusi, nõudes asjaomastelt kolmandatelt riikidelt tõhusate meetmete võtmist, et tagada laste kaitse relvastatud konfliktide mõjude eest, lõpetada laste kasutamine sõjaväes ja relvastatud rühmitustes ning teha lõpp karistamatusele. ELi eriesindajatele ja missioonijuhtidele tehakse vajaduse korral ülesandeks jätkata selle küsimuse käsitlemist koos valitsusväliste organisatsioonidega. Positiivsete arengute esinemisel reageerib EL ka neile.
15. Mitmepoolne koostöö: Ühendus rahastab mitmes valdkonnas laste ja relvastatud konfliktidega seotud projekte, eelkõige neid, mille eesmärgiks on desarmeerimine, demobiliseerimine, taasintegreerimine ja rehabiliteerimine, ning annab ka humanitaarabi. Komisjon selgitab välja võimalused taolise toetuse laiendamiseks, näiteks riigikohaste strateegiadokumentide ja vahekokkuvõtete kontekstis. Ka liikmesriigid otsivad võimalusi käesolevates suunistes sätestatud prioriteetide kajastamiseks kahepoolsetes koostööprojektides.
16. Kriisiohjamisoperatsioonid: Planeerimisprotsessis tuleks laste kaitsmise küsimust piisavalt käsitleda. Arvestades operatsiooni mandaati ning ELi käsutuses olevaid vahendeid ja võimekusi tuleks riikides, kus toimuvad ELi kriisiohjamisoperatsioonid, võtta operatsiooni planeerimisel vastavalt olukorrale arvesse laste erivajadusi, pidades sealjuures silmas tütarlaste erilist ohustatust. ÜRO Julgeolekunõukogu asjakohaste resolutsioonide täitmisel pöörab EL rahu ja julgeoleku tagamiseks meetmeid võttes erilist tähelepanu laste kaitsmisele, heaolule ja õigustele relvastatud konfliktides.
17. Kasutades erinevaid tema käsutuses olevaid vahendeid, püüab EL tagada laste erivajaduste arvestamist nii varajase hoiatuse ja ennetusmeetmete puhul kui ka tegelikes konfliktiolukordades, rahuläbirääkimistel, rahulepingutes (tagades sealjuures, et laste kallal toimepandud kuritegude suhtes ei kohaldataks mingit amnestiat) ning samuti konfliktijärgses ülesehitustöös, rehabiliteerimisel, taasintegreerimisel ja pikaajalises arengus. Selles tegevuses kasutab EL ära ÜRO süsteemi ja regionaalsete organisatsioonide raames saadud kogemusi ning toetub neile. Eriti ohustatud on tüdrukud ning pagulased, ümberasustatud, perekonnast eraldatud, röövitud, HIV/AIDSi nakatunud ja puudega lapsed ning samuti seksuaalselt väärkoheldud ja kinnipeetavad lapsed.

18. Koolitus: ELi kriisiohjamisealase koolituse kooskõlastatud kontseptsioon peaks käesolevaid suuniseid arvesse võtma.
19. Muud meetmed: EL võiks kaaluda ka teiste tema käsutuses olevate vahendite, näiteks sihtmeetmete, vajaduse korral kasutamist.

V. RAKENDAMINE JA JÄRELMEETMED

20. Lisaks tehakse COHOMile ülesandeks:
- a) teostada järelevalvet ELi poolt kooskõlas käesolevate suunistega võetud meetmete üle ning välja töötada meetodid punkti 12 rakendamiseks. Seoses sellega viidatakse üldasjade nõukogu 2001. aasta 25. juuni järeldustele, milles tuletati meelde, et ühenduse meetmed peaksid olema kooskõlas kogu ELi tegevusega;
 - b) soodustada ja jälgida, et laste ja relvastatud konflikti küsimus oleks olulisel kohal ELi kõigis asjakohastes poliitikates ja meetmetes;
 - c) teostada pidevat järelevalvet käesolevate suuniste rakendamise üle, tehes seda tihedas koostöös asjaomaste töörühmade, eriesindajate, missioonijuhtide, tsiviiloperatsioonide juhtide ja ELi sõjaväeliste ülematega (käsuliini järgides);
 - d) jätkata vastavalt vajadusele täiendavate võimaluste otsimist koostööks ÜRO ning teiste selles valdkonnas tegutsevate rahvusvaheliste ja regionaalsete valitsusvaheliste organisatsioonidega, samuti valitsusväliste organisatsioonide ning ettevõtetega;
 - e) anda igal aastal poliitika- ja julgeolekukomiteele aru käesolevates suunistes sätestatud eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude kohta;
 - f) esitada kaks aastat pärast suuniste vastuvõtmist nõukogule nende kohta hinnang koos olenevalt olukorrast kas parandusettepanekute või täiendustega;

- g) eelnimetatule tuginedes kaaluda käesolevate suuniste rakendamise tagamiseks tulevikus keskse instantsi loomist (näiteks ekspertide erirühm või eriesindaja).

=====

ELi meetmed laste ja relvastatud konfliktide valdkonnas (MITTETÄIELIK LOETELU)*ÜVJP instrumendid*

1. Nõukogu 10. detsembri 2002. aasta järeldused (dok nr 15138/02, lk 9).
2. Ühised seisukohad, mis käsitlevad inimõigusi ja head valitsemistava Aafrikas (98/350/ÜVJP).
3. Ühised seisukohad, mis käsitlevad Rwandat, Somaaliat, Sierra Leonet, Zimbabwe, Kongo Demokraatlikku Vabariiki, Nigeeriat, Libeeriat, Angolat, Kuubat (sealhulgas sihtsanktsioonide rakendamist mõne nimetatud riigi puhul).
4. Ühine seisukoht Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kohta (2001/433/ÜVJP, muudetud ühise seisukohaga 2002/474/ÜVJP).
5. Ühismeetmed (Kongo Demokraatlik Vabariik, Lõuna-Osseetia, Bosnia ja Hertsegoviina, erinevad eriesindajad) ja ühisstrateegiad (Venemaa, Ukraina, Vahemere piirkond).
6. 8. juunil 1998 vastu võetud ELi relvaekspordi tegevusjuhend. Jätkuv töö kontrolli sisseviimiseks poolsõjalise varustuse ekspordi üle kogu ELis.
7. Ühine seisukoht "konfliktiteemantide" kohta ja nõukogu määrus Kimberley protsessi sertifitseerimissüsteemi rakendamise kohta töötlemata teemantide rahvusvahelises kaubanduses (dok nr 15328/02).
8. Suunised kolmandatele riikidele suunatud ELi poliitika kohta, mis käsitleb piinamist ning muud julma, ebainimlikku ja inimväärikust alandavat kohtlemist ja karistamist (dok nr 7369/01) ja suuniste rakendamise töödokument (dok nr 15437/02).
9. Euroopa Liidu suunised surmanuhtluse küsimuses (dok nr 9199/98).
10. Euroopa Liidu suunised inimõiguste küsimuses peetavate dialoogide kohta (dok nr 14469/01).

Kriisiohjamine (Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika)

11. Nõukogu 16. juuni 2003. aasta järeldused Bunias, Kongo Demokraatlikus Vabariigis läbi viidud operatsiooni Artemis kohta (dok nr 10369/03).
12. Kriisiohjamisoperatsioonid Bosnias ja Hertsegoviinas, endises Jugoslaavia Makedoonia Vabariigis.
13. Nõukogu järeldused ELi ja ÜRO deklaratsiooni kohta, mis käsitleb nende koostööd kriiside ohjamisel (dok nr 12875/03).
14. Nõukogu 21. juuli 2003. aasta järeldused ELi ja ÜRO koostöö kohta kriiside ohjamisel:

tsiviilisikute kaitse ELi juhitud kriisiohjamisoperatsioonide korral (dok nr 11439/03).

15. Esialgsed suunised tsiviilisikute kaitse kohta ELi juhitud kriisiohjamisoperatsioonide korral (dok nr 14805/03).
16. ELi üldkontseptsioon kriisiohjamise käigus õigusriigialaste missioonide läbiviimiseks, sealhulgas lisad (dok nr 9792/03).
17. ELi vägivaldsete konfliktide ennetamise programmi rakendamine (dok nr 10680/03). Programm sisaldab erinevaid ELi algatusi konfliktide ennetamiseks, sealhulgas ametnike koolitamist.
18. ELi kriisiohjamise tsiviilaspektidega seotud koolituse ja värbamise ühtlustamine (dok nr 11675/1/03) ja ELi kriisiohjamise tsiviilaspektidega seotud koolituse ühised kriteeriumid (dok nr 15310/03).
19. EÜ on aidanud kaasa ÜRO võimekuste tugevdamisele sellistes valdkondades nagu kiirreageerimine ja väljaõpe ning desarmeerimine, demobiliseerimine ja taasintegreerimine. Komisjon ja nõukogu sekretariaadi poliitikaüksus on välja töötanud ka "konfliktiindikaatorid" (nimekirjad raskes olukorras olevate riikide seireks). Üheks näiteks ELi programmidest on koostöö Aafrika Liiduga, mille eesmärk on liidu rahumeelse konfliktide lahendamise suutlikkuse tugevdamine ning otsese koostöö parandamine partnerriikide ametkondadega sellistes konkreetsetes valdkondades nagu puidu illegaalne eksport ja veevarud.

Ühenduse instrumendid (arengukoostöö, kaubandus, humanitaarabi)

20. Nõukogu resolutsioon ettevõtete sotsiaalse vastutuse kohta (dok nr 5049/03).
21. Mitmesugused kaubandus- ja koostöölepingud, eelkõige AKV ja ELi vaheline Cotonou partnerlusleping, sisaldavad konkreetseid sätteid laste, konfliktide ennetamise ja inimõiguste kohta.
22. Ohustatud laste abistamist ja kaitsmist käsitletakse laiemalt vaesuse kaotamise kontekstis ning seega EÜ arengukoostöö raamistikus. Lapsed on oluline sihtrühm välisabi osutamisel, eelkõige sellistes valdkondades nagu haridus ja tervishoid. EÜ rahastab mitmeid lastega seotud tegevusi Euroopa Ühenduse Humanitaarorganisatsiooni, Euroopa Arengufondi ja Euroopa demokraatia ja inimõiguste algatuse kaudu.
23. Relvastatud konfliktidesse kaasatud laste abistamine ja kaitsmine toimub mitmete komisjoni programmide kaudu. Laste õiguste edendamine oli üks Euroopa inimõiguste ja demokraatia algatuse prioriteete projektide rahastamisel 2001. aastal ning on projektide rahastamisel olulisel kohal ka ajavahemikus 2002–2004.

24. Lastega seotud tegevused kuulusid Euroopa Ühenduse Humanitaarorganisatsiooni 2003. aasta strateegia kolme prioriteedi hulka. Euroopa Ühenduse Humanitaarorganisatsioon on ka varem toetanud lastega seotud humanitaaroperatsioone. Näiteks 2001. ja 2002. aastal viidi läbi järgmised projektid: demobiliseerimis-, rehabiliteerimis- ja taasintegreerimisprojektid (Uganda), tervishoiu- ja toitlustusprojektid (Sudaan, Colombia, Palestiina), psühhosotsiaalne toetus (Sierra Leone, Sudaan, Jordani Läänekallas, Gaza sektor ja Liibanon), ümberasustatud isikute jaoks ajutistes laagrites loodud koolide rahastamine (teiste seas Kongo Demokraatlik Vabariik, Sudaan, Sierra Leone, endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik), perekonnaliikmete otsimine ja perekonnaga taasühinemine (Colombia).
25. Euroopa Ühenduse Humanitaarorganisatsioon rahastas samuti organisatsioonide Save the Children ja Belgia Punane Rist uurimis- ja abistamistöid ning kaalub UNICEFi algatuse toetamist, mille eesmärgiks on hõlbustada korrektsete andmete kättesaadavust relvastatud konfliktidesse kaasatud laste kohta.

Tegevus mitmepoolsetel foorumitel

26. Lapse õiguste resolutsioonid, mida EL esitab igal aastal koos Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riikide rühmaga (GRULAC) ÜRO inimõiguste komisjonile ja ÜRO Peaassamblee kolmandale komiteele. Resolutsioonid sisaldavad sätteid laste ja relvastatud konflikti kohta.
27. ELi avaldused ja sõnavõtted Julgeolekunõukogus, ÜRO Peaassamblees, Inimõiguste Kohtus ja ÜRO Peaassamblee eriistungjärgul (8.–10. mai 2002), Monterrey konsensus.

Euroopa Parlament

28. Euroopa Parlament tegi oma 2003. aasta aruandes nõukogule ettepaneku võtta vastu lapsi ja relvastatud konflikti käsitlev piiratud strateegia (võeti vastu septembris).
29. Euroopa Liidu ja AKV riikide parlamentaarne ühisassamblee võttis 12. oktoobril Roomas peetud kohtumisel pärast oma kahe liikme 2003. aasta juunis avaldatud aruande ärakuulamist vastu lapsi ja relvastatud konflikti käsitleva resolutsiooni.

Asjakohased rahvusvahelised ja regionaalsed instrumendid*Lapse õigused*

- Lapse õiguste konventsioon, 1989
- Lapse õiguste konventsiooni teine fakultatiivne protokoll laste relvastatud konflikti kaasamise kohta, 2002
- Lapse õiguste konventsiooni esimene fakultatiivne protokoll lastega kauplemise, prostitutsiooni ja pornograafia kohta, 2002
- Lapse õiguste ja heaolu Aafrika harta, 1990
- Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioon nr 182 lapsele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevuse viivitamatu keelustamise kohta, 1999

Rahvusvaheline humanitaarõigus, pagulased ja riigisiselt ümberasustatud isikud

- Sõjavangide kohtlemise Genfi konventsioon, 1949
- Tsiviilisikute sõjaaegse kaitse Genfi konventsioon, 1949
- 12. augusti 1949. aasta Genfi konventsioonide lisaprotokoll, mis käsitleb rahvusvaheliste relvastatud konfliktide ohvrite kaitset (1. protokoll), 1978
- 12. augusti 1949. aasta Genfi konventsioonide lisaprotokoll, mis käsitleb riigisiseste relvastatud konfliktide ohvrite kaitset (2. protokoll), 1977
- Pagulasseisundi konventsioon, 1951
- Pagulasseisundi protokoll, 1967
- Riigisisest ümberasustamist käsitlevad juhtpõhimõtted, 1998

Rahvusvaheline kriminaalõigus

- Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut, 2002
- Endise Jugoslaavia territooriumil alates 1991. aastast toime pandud rahvusvahelise humanitaarõiguse raskete rikkumiste eest vastutavate isikute kohtu alla andmisega tegeleva rahvusvahelise tribunali muudetud põhikiri, 1993 (muudetud aastatel 1998, 2000, 2002)
- Ruanda Rahvusvahelise Kriminaaltribunali põhikiri, 1994

Julgeolekunõukogu resolutsioonid

- Julgeolekunõukogu resolutsioon 1261 (1999)
- Julgeolekunõukogu resolutsioon 1314 (2000)
- Julgeolekunõukogu resolutsioon 1379 (2001)
- Julgeolekunõukogu resolutsioon 1460 (2003)
